

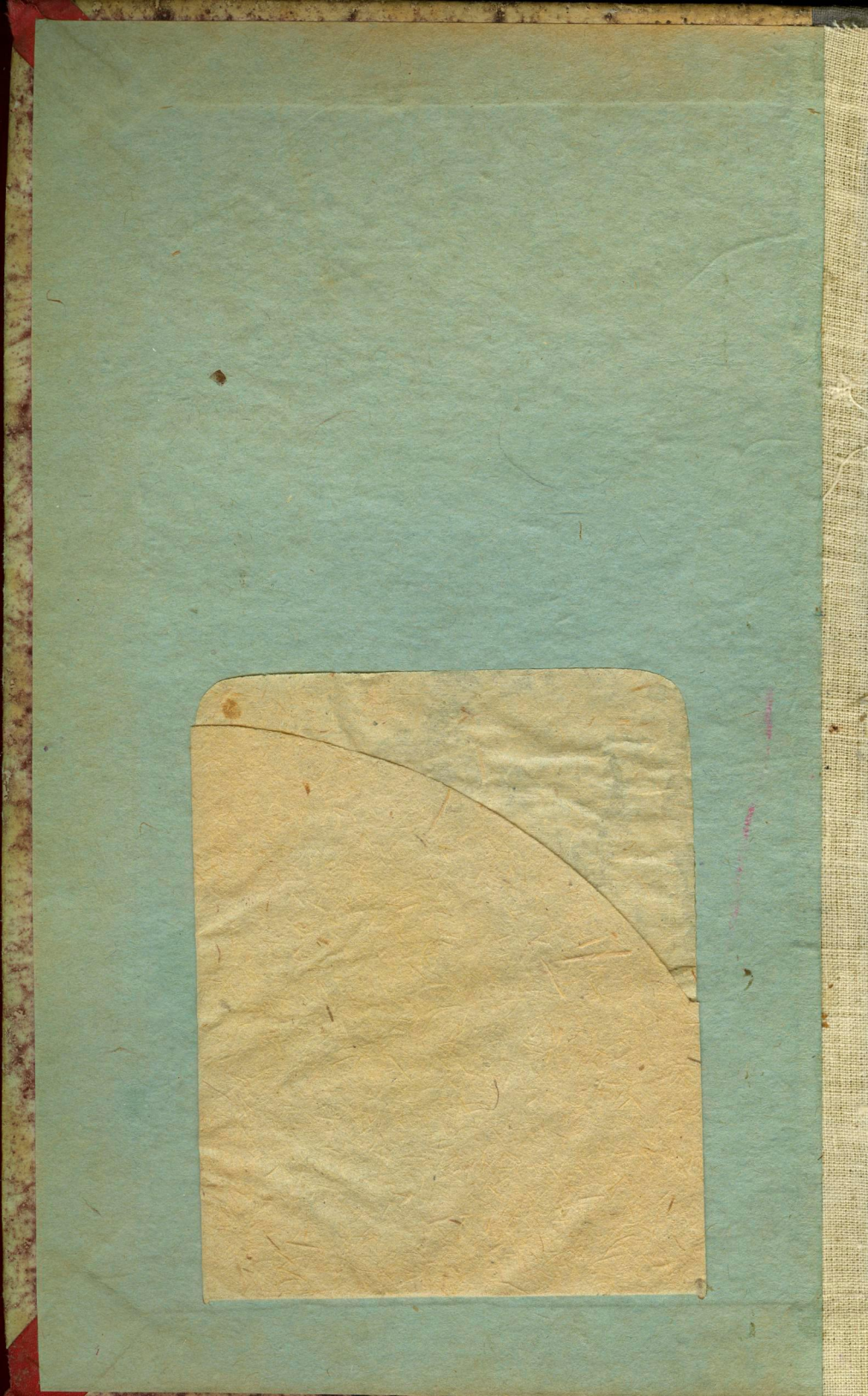
470572

V.N. Karazin Kharkiv National University

00273494

7

338 (47.71) : 31
X-21

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

ХАРКІВЩИНА

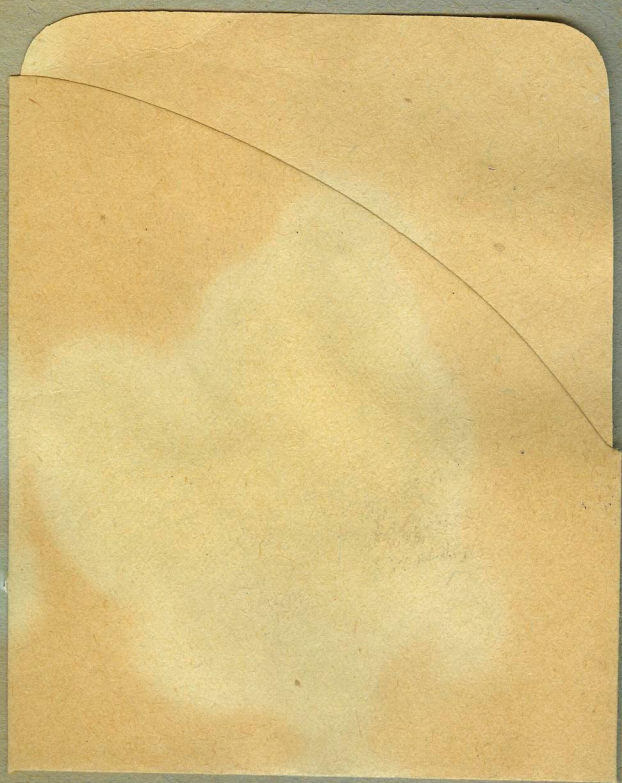
В ЦИФРАХ
ТА ФАКТАХ

(МАТЕРІЯЛИ ДО
ЗВІТНОЇ КАМПАНІЇ
Р А Д)

М.К. ДУДІН

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

В И Д А Н Н Я
ХАРКІВСЬКОГО
ОКРВИКОНКОМУ
1928—1929 рік

338 (47.71):31

X-21

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

ХАРКІВЩИНА

В ЦИФРАХ
ТА ФАКТАХ

4

(МАТЕРІЯЛИ ДО ЗВІТНОЇ
КАМПАНІЇ РАД)

М.К. Ан. 76
420572

1202

1938

ПРОВЕРЕНО
ЦНБ 1945

Проверено
ЦНБ 1939

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

ВИДАННЯ ХАРКІВСЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ

1928 / 29 рік

58

61

10:10 86
12-x
Бібліографічний опис цього видання вмі-
щено в „Літопису Українського Друку“,
„Картковому репертуарі“ та інших по-
казчиках Української Книжкової Па-
лати

ТРЕСТ „ХАРКІВ-ДРУК“
ХАРКІВСЬКА ШКОЛА
ДРУКАРСЬКОГО ДІЛА
ІМ. А. БАГІНСЬКОГО

Харк. Окрліг 738/к. тир. 2300
зам. 507

**Зміцнімо диктатуру пролетаріату
твердим здійсненням Ленінського
гасла: „Вміти досягти згоди з
середнім селянином, ні на хви-
лину не відмовляючись від бо-
ротьби з глитаєм та міцно спи-
раючись тільки на бідноту!“**

**Робітнику й робітниче! Всі на
звітні доповіді, всі на перевибори.
Сміліш висувайте нових робітни-
ків і робітниць на керування дер-
жавою!**

**Більше наймитів і бідняків до рад!
Хай живуть ради! Хай живе дик-
татура пролетаріату!**

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILLINOIS
1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILLINOIS
1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILLINOIS
1911

Зміцнімо основи соціалізму. Вперед за індустріалізацію країни!

ГОСПОДАРСЬКЕ БУДІВНИЦТВО І ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН ОКРУГИ

РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТИ

Харківська округа є одна з найбільших промислових округ не тільки України, але й всього СРСР.

Неухильно зростаючи, промисловість Харківщини в переважній своїй частині успішно завершила відбудовчий період, у низці галузей залишила вже далеко позаду передвоєнний рівень і вступила в смугу реконструкції основного капіталу підприємств на соціалістичній основі, що обіцяє їй надалі ще хуткіший темп розвитку. Треба сказати, що з цього погляду промислове господарство Харківської округи відбиває загальний рух наперед промисловости всього СРСР, що його продукція минулого 1927/28 господарського року показала проти попереднього року зріст на 22-23%, а на 1928/29 р. накреслюється новий зріст на 18-19% (орієнтовно). Загальний приріст продукції централізованої і місцевої промисловости по Україні передбачений контрольними цифрами на 1928/29 р. розміром в 16,6%.

Стан і перспективи централізованої промисловости

Передвоєнний
рівень переви-
щено

Вельми важливу ролю в економіці Харківської округи відіграє централізована промисловість (союзна і республіканська), що її підприємства 1926/27 р. дали 56,5% усієї продукції цензової промисловости округи. Ще 1925/26 р. великі підприємства харківської централізованої промисловости досягли передвоєнного рівня виробництва, а тепер набагато його перевищили; так, наприклад, ХПЗ 1927/28 р. перевищує передвоєнний випуск на 70%, ДЕЗ—на 61%. Вартість валової

продукції на 1927/28 р. проти 1926/27 року збільшилася на ХПЗ на 33%, ДЕЗ'і на 32%, заводі „Серп і Молот“ на 47%, „Світлі Шахтаря“ на 18%, ливновому заводі ім. тов. Петровського на 61%.

Зростає продуктивність праці До числа основних якісних показників розвитку харківської централізованої промисловості за останні два роки належить зріст продуктивності праці робітників. Продуктивність праці зросла минулого року проти попередніх на ХПЗ на 22%, на ДЕЗ'і на 14%, заводі „Серп і Молот“ — 25%, ливновому — 11%, цукроварнях — 24%.

Зменшується собівартість продукції Собівартість продукції зменшилася 1927/28 року на паротягобудівельному заводі на 13,8% (що до тракторів), заводі „Серп і Молот“ на 5,85%, „Світлі Шахтаря“ — 7—12% (що до лямп), ливновому — 9%, ДЕЗ'і — разом тільки на 0,9%.

Капітальні вклади Капітальні видатки великих підприємств централізованої промисловості за останні 3 роки становлять 16,1 міл. крб. Ці вклади переважно використано на злагоду нових цехів і поліпшення устаткування теперішніх.

Що дала раціоналізація Процес раціоналізації виробництва на великих заводах рік-у-рік поширюється і дає істотні наслідки. Так, на ХПЗ раціоналізація дала 1926/27 р. економію в сумі щось із 300.000 крб. і за перше півріччя 1927/28 р. 156.000 крб. На ДЕЗ'і в наслідок раціоналізаторських заходів собівартість машин перемінного току середньої могутності до кінця минулого року зменшилася на 15%, собівартість вимірних приладів зменшилася на 8%; економія від заміни виливання деталей гарячим пресом становить 150.000 крб. на рік (тільки що до 35 деталей). На ливновому заводі раціоналізація дала змогу заощадити 1926/27 р. 180.000 крб. і в першій половині минулого господарського року 60.000 крб. На заводі „Світло Шахтаря“ збудовано нові цехи — модельний і механічний, запроваджено низку приладів, що спрощують і здешевлюють виробничий процес.

Хиби й труднощі Поруч досягнень харківської централізованої промисловості, що чимраз збільшують її значіння для України і всього СРСР, є, однак, і серйозні хиби та труднощі в розвитку окремих підприємств. Сюди, перш за все, повинно залічити недостатній розмір капітальних вкладів (ХПЗ, ДЕЗ, „Серп і Молот“, цу-

кроварні), що являють собою одну з основних хиб, які загрожують темп дальшого розвитку союзної й республіканської промисловости Харківщини.

На низці підприємств переважна частина устаткування дуже спрацьована і вимагає капітального ремонту або заміни новим. Яскравим прикладом може бути стан устаткування ХПЗ, де зменшення його основного капіталу ще 1927 року досягло 48,7%. Розмір капітальних вкладів для цього заводу протягом 2-3 останніх років далеко не задовольняв його потреб. Разом з тим ХПЗ має перейти виключно на велике машинобудування, що настирливо вимагає значнішого збільшення капітальних витрат. Не можна не вказати і на завод „Серп і Молот“, що теж відчуває велику потребу збільшити капітальні вклади, бо перед ним стоїть невідкладне завдання посилити виробництво складних тракторних молотарок, збільшити випуск борін і задовольнити широкий с.-г. ринок іншими машинами. Точно так само і що до більшости решти підприємств дальше поширення виробничих програм повинно забезпечити збільшення їхнього основного капіталу.

До числа інших важливих хиб належить: недостатня плановість у переведенні раціоналізаторських заходів, слабке притягнення до справи раціоналізації виробництва робітників і спеціалістів, недостатнє виконання промплану по окремих підприємствах, незадовільні наслідки у справі зменшення собівартости на ХПЗ (на паротяги), на ДЕЗ'ї і тютюнових фабриках, недостатнє постачання деяким підприємствам сировини („Серп і Молот“, ливовий завод) і недостатня навантага замовленнями („Світло Шахтаря“, завод ім. Шевченка).

Шляхи дальшого розвитку Відповідно до цього перед харківською централізованою промисловістю тепер поставлено низку практичних завдань, скерованих на усунення перебоїв у роботі підприємств і виконання виробничих програм. Треба зробити рішучий перелім у справі зменшення собівартости продукції, зменшуючи цехові і загально-заводські видатки, посилюючи раціоналізаторські заходи і підвищуючи продуктивність праці.

На вирішення РПО СРСР поставлено питання про велику реконструкцію, поширення і спеціалізацію ХПЗ та електромеханічного заводу (ДЕЗ), про збільшення асигнування на капітальні роботи по цих заводах. Для ХПЗ повинно збільшити програму виробництва паротягів, дизелів і тракторів, що набагато підвищить його питому вагу в машинобудуванні України. Знято питання, щоб передати ДЕЗ'ові замовлення на турбогенератори для Дніпрельстану. Чекає також вирішення питання про дальше поширення заводу „Серп і Молот“, спорудження спеціального цеху трактор-

них молотарок і дальше переведення раціоналізаторських заходів на цьому заводі. Частково розв'язано вже питання про збудування в Харкові на базі теперішнього велозаводу нового з виробництвом до 120.000 велосипедів на рік; почали будувати новий корпус.

**Перспективи
нового будів-
ництва**

За варіантом п'ятирічного плану господарського будівництва, що його склала ВРНГ УСРР, намічено в Харківській окрузі за найближчих років розпочати будувати такі промислові підприємства: інструментальний завод, варстато-будівельний, завод висних колій, дві цукроварні, обозного і великої газетної друкарні, що на її устаткування з республіканського бюджету вже асигновано 600.000 крб.

Розвиток місцевої промисловости

Значіння харківської місцевої промисловости позначається, здебільшого, її питомою вагою проти всієї цензової промисловости округи, що складає 32,2% (за даними на 1926/27 р.). За останні два роки число підприємств місцевої промисловости збільшилося з 35 до 65 коштом підприємств, що раніше були в оренді в приватних осіб, а також урядницьких друкарень і підприємств Комборотьбезу; одночасно деякі підприємства місцевої промисловости передано у відання республіканських трестів (гуту, підприємства Шкіртресту). Найхуткіше розвиваються такі галузі харківської місцевої промисловости, що обслуговують масового споживача (текстильно-швацька, металургійна, шкіро-обувна) та будівництво (цегельна).

**Продукція
збільшилася**

Чим характеризується розвиток місцевої промисловости Харківської округи? Які позитивні дані свідчать про її зріст і зміцнення? Перш за все про це, звичайно, дозволяє судити зріст валової продукції: вартість її за гуртовими продажними цінами 1926/27 р. збільшилася з 41,4 міл. карб. 1925/26 р. до 74,8 міл. карб. 1927/28 р., тоб-то на 81% (а проти 1926/27 р.—на 35%).

**Число робіт-
ників збільши-
лося**

Разом з поширенням виробництва збільшилося число робітників, що працюють у промисловості. Середнє річне число робітників, що становило 1925/26 р. 8.791 чол., минулого 1927/28 року зросло до 13.400 чол., тоб-то збільшилося на 52,4% (а рівняючи до 1926/27 р., на 16%).

Через соціалі-
стичну раціо-
налізацію

За останні два роки в місцевій промисловості переведено низку раціоналізаторських робіт, що набагато поліпшило якісні показники її зросту. Взятий на облік економічний ефект від раціоналізаторських заходів у місцевій промисловості становив 1926/27 року суму в 520.700 карб. і в першому півріччі 1927/28 р. — 293.700 крб.

до підвищення
продуктивності
праці

У наслідок раціоналізації виробництва і праці, а також поліпшення технічної бази і зміцнення трудової дисципліни, продуктивність праці робітників збільшилася 1927/28 р. проти попереднього року на 19,7%. Співвідношення між зростом продуктивності праці і номінальною зарплатою становило 19,7%: 11,3%. Це співвідношення хоч і не відповідає встановленому промфінпланом (16,4%: 4,2%), однак воно збільшилося проти 1926/27 року, коли зріст зарплати (9,9% на сталих виробництвах) набагато випередив зріст продуктивності праці (6%).

і до зниження
собівартості та
продажних цін

У наслідок зменшення адміністративно-господарських і торговельних видатків та переведення низки заходів що до раціоналізації виробництва, собівартість продукції зменшилася 1926/27 р. на 4,3% проти 1925/26 р., а 1927/28 року — на 7,8% проти попереднього року (промфінплан передбачав зменшення на 6,8%). Продажні ціни зменшилися 1926/27 р. на 7,8% і минулого 1927/28 року — на 3% (за планом намічалось зменшення на 6,4%).

Найбільше зниження собівартості дали 1927/28 р. Текстильпром (на 9,6% проти 1926/27 р.), Хемкомбінат (на 12,2%), Хартремас (на 12,2%), Спиртотрест (на 10,8%), Комдрів (на 10,8%), цегельні (на 9,1%).

Відпускні ціни зменшилися на виробі Текстильпрому 1926/27 р. на 11,3% і 1927/28 р. на 8,1%, на виробі Хемкомбінату відповідно на 5,5% і 6,9%, Хартремасу — 9,4% і 3,7%, цегельнь — 3,5% і 13,0%; Комдрів зменшив відпускні ціни 1927/28 р. на 6,5%.

По низці трестів і підприємств місцевої промисловості спостерігається менше зниження відпускних цін, при чому в Кондтресті після зменшення 1926/27 р. на 7,2% ціни наступного 1927/28 р. збільшилися проти попереднього на 0,4%.

Капітальні
витрати

Капітальні витрати 1927/28 р. зросли проти 1925/26 року на 64%. За останні 3 роки на капітальні роботи в харківській місцевій промисловості витрачено разом 7.981.000 крб. Основний капітал її за цей час збільшився на 116 %.

**Посилення
виробництва
будівельних
матеріалів**

Особливе місце в харківській місцевій промисловості посідає виробництво будівельних матеріалів—цегли і черепиці. Хоч силікатний трест за останні роки вельми широко розгорнув своє виробництво, його підприємства при всьому обсязі будівництва, що збільшується, не в силі задовольнити всі потреби в цеглі. Разом з тим до початку наступного будівельного сезону треба утворити достатній запас цегли. Треба посилити виробництво на цегельнях ХОВМГ'у і в підприємствах районної промисловости. Поруч цього повинно посилити участь сільсько-господарської і промислової кооперації у виробництві будівельних матеріалів. До цього ж повинно притягти і приватну ініціативу.

По підприємствах ХОВМГ'у намічено цього року збільшити випуск цегли на $\frac{1}{3}$ проти 1927/28 р.

Поставлено питання про збудування в Харкові великої цегельні з річною продукцією в 15 міл. штук цегли.

Хиби й труднощі На шляху свого розвитку харківська місцева промисловість зустрічає і певні перешкоди. Сюди повинно віднести вельми низький ще технічний рівень багатьох її підприємств, що залежить від того, що раніш це були дрібні кустарні підприємства із застарілим і вельми спрацьованим устаткуванням. Майже всі підприємства (і в першу чергу текстильні і кондитерські фабрики, цегельні, металопідприємства й інш.) потребують великих капітальних вкладів. В деяких галузях (цегельне виробництво) гостро стоїть питання про нове будівництво.

Серйозними труднощами минулого року було недостатнє постачання низці підприємств місцевої промисловости сировини, що спричинилося до неповної навантаги їх, загальне темп їхнього розширення і производить до перебоїв у самому виробництві.

Особливих труднощів зазнав поліграфічний трест через недовантагу підприємств замовленнями, недостачу сировини і високу собівартість. За останніх часів пророблено роботу що до уздоровлення харківської поліграфічної промисловости: найбільші підприємства, крім видавничих, об'єднані поліграфтрестом, зменшено зайву робочу силу, провадиться спеціалізація окремих підприємств, ліквідують рівнобіжні цехи і т. інш.

Низку труднощів переживав 1926/27 р. і тепер ще переживає завод „Скло-Мерефа“. З 1-го жовтня його передано у відання тресту „Порцеляна-фаянс-скло“, що повинен взятися уздоровити це підприємство.

**Чергові
завдання**

Які стоять завдання перед місцевою промисловістю на найближчий час? — Збільшення витрат на капітальні роботи, одночасно підвищуючи їхню ефективність і поширюючи раціоналізаторські роботи, дальше зниження собівартости продукції, поліпшення планового постачання підприємствам сировини; повинно поширити виробництво, що працює на внутрішній сировині. До числа основних завдань, як це вже зазначено, належить всяке можливе посилення і розвиток виробництва будівельних матеріалів.

Участь робітничих мас у поліпшенні виробництва

**Виробничі
наради і
конференції**

Чималу роль у підготуванні і переведенні раціоналізаторських робіт відіграє активна участь у цьому самих робітничих мас, що його здійснюють через виробничі наради і конференції. На жаль, треба сказати, що виробничі наради ще не досягли належного розвитку; на багатьох підприємствах їх скликають нерегулярно. Однак, рівняючи до 1926/27 року відвідування виробничих нарад і їхня кількість 1927/28 року набагато зросли.

Відзначено випадки неуважного підходу госпрганів до постанов виробничих нарад, що негативно впливає на активність участі в них робітничих мас. Слабий облік пропозицій, що їх вносять робітники, а на деяких підприємствах навіть відсутність обліку — не дає повної картини того, як виконують постанови виробничих нарад.

Скликувані на великих підприємствах виробничі загально-заводські конференції сприяють повнішому втягненню робітничих мас у процес господарського будівництва.

Переважна частина пропозицій, що їх вносять виробничі наради, стосується до питань організації виробництва, капітальних робіт, використання устаткування, робочої сили, палива та матеріалів. Кількість внесених і прийнятих пропозицій за останніх часів набагато зросла. Дані з 25 підприємств показують, що за перше півріччя 1927/28 року внесено пропозицій на 11,5% більше, ніж у другому півріччі 1926/27 року, а за останній рік на цих самих підприємствах внесено пропозицій на 40% більше, ніж за попередній. Одночасно посилилося і виконання пропозицій, відсоток же відхилених зменшився.

Досвід роботи виробничих нарад і конференцій довів, як колективна думка пролетарських мас виправляє хиби апарату, допомагає розвивати і поліпшувати наше будівництво.

**Робітниче
винахідництво**

Робітниче винахідництво за останній рік далеко сягнуло наперед. Робітнича думка і ініціатива почали більше виявляти себе в галузі серйозних ділових пропозицій, що призводять до поліпшення способів обробки, сприяють раціональному використуванню сировини, матеріалів, робочої сили й т. інш. Значна частина зареєстрованих винаходів має велику господарчу цінність. Це потверджує зріст премійованих пропозицій. З квітня 1927 року до травня 1928 року по підприємствах округи (централізованій і місцевій промисловості) було понад 90 винаходів і пропозицій, що їх премійовано разом на суму щось із 10.600 карб. Вони дали річне заощадження (за частковим підрахунком) на суму понад 200.000 крб. Інтерес робітників до винахідництва неухильно зростає; 86% винахідників—робітники.

Органи, що сприяють винахідництву (експертні комісії і технічні консультації), працювали мляво, та й не на всіх підприємствах вони існують. Так, з 25 найбільших підприємств округи експертні комісії або тільки технічні консультації існували минулого року на 11 підприємствах. Фонди сприяння винахідництву мало використано. На середніх і дрібних підприємствах відзначені випадки недостатньо уважного ставлення технічного персоналу до винаходів і винахідників.

Організоване недавно окружне бюро сприяння робітничому винахідництву повинно набагато поживати його і поліпшити організацію цієї справи.

Районна промисловість посилюється

1926/27 року до складу районної промисловости Харківської округи, що перебувала у віданні райвиконкомів, належало 143 підприємства. 1927/28 року частину підприємств ліквідовано і частину передано у відання кооперації; до кінця року вся районна промисловість об'єднувала 130 підприємств. Після переінвентаризації 1928 року фонд районної промисловости що до цінности збільшився на 50% проти попередніх років, і тепер його оцінюють у 4.130.864 карб.

Підприємства районної промисловости поділені на три групи—53 індустріальних, 25 комунальних і 52 млинарських. З підприємств індустріальної групи 25 перебувають у безпосередній експлоатації райвиконкомів, 5 здано в оренду державним організаціям, 15—кооперації і 8 приватним особам. Орендна плата дає райвиконкомам на рік готівкою 32.000 крб., або 5,5% вартости підприємств.

На ремонт і відбудування підприємств, що їх експлуатують сами райвики, 1927/28 року витрачено 154.000 карб., що з них 93.000 видав окрвиконком із промфонду, а решту—

з бюджету райвиків. Орендарі витратили на капітальні роботи минулого року тільки 35.000 карб.

1926/27 року 53 підприємства індустріальної групи випустили продукції на суму 1.677.000 карб. Минулий рік дав великий зріст виробництва: за попередніми даними випуск продукції досягнув 2.580.000 карб. Виробництво поширилося, головне, на підприємствах, що їх безпосередньо експлуатують райвиконкоми, на підприємствах, що їх орендують державні й кооперативні організації.

Водночас з поширенням виробництва збільшилося і число робітників, що працюють на підприємствах індустріальної групи: 1927/28 р. працювало 1.080 чол., тоб-то на 230 більше, ніж 1926/27 року.

Зріст кустарної промисловости

Протягом останніх 2-х років у Харківській окрузі спостерігається певний зріст маси кустарів. Так, на 1-е жовтня 1925 року нараховувано в Харкові 9.000 кустарів і в окрузі—15.224, а на 1-е жовтня 1927 року в Харкові—12.322 і в окрузі 19.989. Число кустарів, кооперованих через артіль, товариства і позиково-ощадні товариства, збільшилося з 2.197 (по містах і окрузі) на 1-е жовтня 1924 року до 15.268 на 1-е жовтня 1928 р.

Останніми часами відбувається процес укрупнення кустарно-промислових кооперативів. Наймогутнішими промкооперативами є тепер „Харчпромкооп“, що об'єднує 1.200 чол., і шевське об'єднання „Виробник-чоботар“ (700 членів). Тепер провадиться робота коло утворення великого панчішно-трикотажного об'єднання (1.500 ч.) і швацького (1.300 чол.).

Виробнича могутність кустпромкооперації зростає рік-у-рік; так, 1925/26 р. випущено продукції на 8.839.000 карб., 1926/27 року—11.306.000 карб., 1927/28 р.—22.109.000 карб., а цього року намічено випустити продукції на 29.500.000 карб.

Щоб далі раціоналізувати кустарні промисли і зменшити ціни на кустарні вироби, „Кустарспілка“ вживає заходів, що до посилення переводу кооперованих кустарів у колективні майстерні і до часткової механізації останніх.

З розвитком промкооперації чималі кошти витрачається на збудування нових майстерень і переустаткування одержаних від окрвиконкому помешкань. 1927/28 р. збудовано і переустатковано: в окрузі—4 обозних заводи, 2 мебльові, 6 колективних майстерень, 1 цегельню, 4 черепичних майстерні, 1 ткацьку фабрику і 1 комбіноване підприємство на 300 підлітків; в Харкові—1 швацьку майстерню (на 500 ч.), 1 панчішну (на 600 чол.), 1 смушково-шубовий завод,

1 повстану майстерню й інш. Цього року намічено збудувати: в окрузі—7 шевських і деревообробних майстерень, 6 цегельень, 13 черепичних майстерень, в Харкові—швацьку фабрику, дзеркальню й інш.

Промкооперація починає брати участь у виробництві будівельних матеріалів. 1927/28 року організовано у 8-ми товариствах у різних районах виробництво цементової черепиці і колодязних кілець, збудовано 1 завод для виробництва стандартної цегли з продукцією 1 міл. цегли на рік. Крім того, у 6-ти сільських товариствах виробляють цеглу в кількості до 1 міл. штук на рік.

Приватна промисловість

Місце, що його посідає приватний капітал у промисловому господарстві округи, чимраз вужчає. Коли 1925/26 р. на частку цензової приватної промисловости припадало 3,7% продукції всієї цензової промисловости округи, а 1926/27 р.—2,3%, то 1927/28 р. питома вага її ще більше зменшилася; вартість валової продукції приватних підприємств становила в першому кварталі 1,86% і в другому кварталі 1,52% загальної вартости промислової продукції округи. При цьому треба сказати, що меншає не тільки питома вага приватної промисловости, але й абсолютна вартість випущеної нею продукції; так, в першому кварталі 1927/28 р. приватна промисловість випустила продукції на 1.749.000 карб., а в другому—на 1.029.000 карб.

Питома вага приватної промисловости зменшується і що до кількості підприємств: в першому кварталі 1927/28 р. по всій окрузі було 24 приватних підприємства цензової промисловости, що становило 9,1% загального числа цензових підприємств, що працювали, а в другому кварталі—20, або 8,9%, проти 9,6% у другому кварталі 1926/27 року.

1927/28 р. з приватної оренди вилучено низку металообробних підприємств і передано трестові місцевої промисловости „Хартремас“. У другій половині 1927/28 р. закрилися два найбільші приватні підприємства: чавунно-ливарний і механічний завод „Трубоcоединение“ і ліжковий завод „Універсаль“: перший увійшов до складу тресту „Хартремас“, другий перейшов у відання артілі інвалідів. Воднораз вилучено із приватної оренди низку млинів. Все це призводить до дальшого зменшення ролі і питокої ваги приватної промисловости на Харківщині.

Будівництво радгоспів і колгоспів є соціалістичний шлях подолання відсталості й розпрошеності дрібного селянського господарства. Вперед до великого колективного рільництва!

СОЦІАЛІСТИЧНА ПЕРЕБУДОВА СЕЛА

В галузі сільського господарства за останні два роки наші досягнення позначаються як загальним піднесенням сільського господарства округи (успіхи в галузі хліборобства і скотарства, розвиток інших галузей сільського господарства, інтенсифікація с.-г. виробництва, підвищення матеріального добробуту основних мас селянства), так і зростом кооперування і колективізації.

Успіхи хліборобства

Розвинута в окрузі промисловість що до переробки сільськогосподарської сировини (головно цукрова і почасти винницька промисловість), а також наявність такого великого споживчого центру, як місто Харків, мають великий вплив на характер розвитку сільського господарства Харківщини. Коли в загальній посівній площі округи і переважає площа зернових культур, то все ж велике поширення мають інтенсивні культури—буряк і картопля. Площа з посівом цукрового буряка й картоплі становить цього року 6,4% усієї посівної площі округи, в той час як питома вага посівної площі цих культур по всій Україні пересічно рівна 5,1%. Це свідчить за інтенсивний характер хліборобства Харківської округи.

У цілій низці районів, особливо тих, що прилягають до Харкова, сільське господарство пристосовано до задоволення потреб міського населення в продуктах городництва і скотарства, і в таких районах розвинуті якраз ці галузі господарства.

Вся посівна площа по окрузі поширилася з 646.700 десятин 1926 року до 657.300 десятин 1927 року і далі до 674.300 десятин 1928 року. Загальне збільшення посівплощі 1928 року проти 1926 року становить 4,2%, а проти 1927 року—2,6%. При цьому треба

зазначити, що в наслідок несприятливих метеорологічних умов осені 1927 року і весни 1928 року, що спричинилися до недосіву, а потім до часткової загибелі озимини,—площа озимого клина зменшилася проти озимого клина 1927 року на 23,5% (з 308.766 десятин до 236.155 десятин). Цим порушено встановлений за останні роки зріст озимого клина. Але недосіану і загинулу площу озимини засіяно яровими культурами; площа ярового клина, що почала була зменшуватися за попередніх років, збільшилася 1928 року проти площі ярових 1927 року на 19,5% (з 348.578 десятин до 438.137 дес.).

Не зважаючи на зазначене зменшення озимого клина, площа посіву найціннішої, товарової й врожайної культури — озимої пшениці майже не змінилася 1928 року проти 1927 року, а проти 1926 року збільшилася на 67,2% (з 43.074 десятин до 71.987 дес.)

Склад посівної площі за останні два роки такий:

Культури	1927 р.	1928 р.
Зернові	87, 2%	83, 6%
Орні	9, 5%	13, 2%
Трави	1, 3%	2, 6%
Інші	2, 0%	0, 6%
	100%	100%

З цього порівняння видно, що питома вага зернових культур зменшилася. Вельми поширилася 1926 року площа посівів просапних і трав. Площа польових посівів цукрового буряка збільшилася проти 1926 року на 26% (з 18.845 дес. до 23.664 дес.), картоплі на 36,8%. Вся селянська площа цукрового буряка 1928 року доходить 27.000 дес. Площу посіву сонячника з 23.143 дес. 1926 року доведено до 26.068 дес. 1928 року.

Збільшення посівів інтенсивних культур набагато поширило сировинну базу сільськогосподарської промисловости округи. Більшість цукроварень, що перебувають на її території, забезпечена буряками з лишком; велику частину буряків вивозять на заводи сусідніх округ. Олійна промисловість забезпечена сировиною сповна (з місцевого і привозного сонячника). Набагато поліпшилося в зв'язку зі зростом посівної площі картоплі постачання сировини місцевої винницької промисловості.

Індустріялізація сільського господарства

Як бачимо, питання інтенсифікації сільського господарства і розвитку в нашій окрузі промисловости для переробки сільськогосподарської сировини тісно звязані між собою.

В окрузі є 8 цукроварень, 12 гуралень, 6 броварень і 1 олійниця. Контрактацією технічних культур, що її підприємства проводять через сільськогосподарську кооперацію, вони вельми впливають на якість сільськогосподарського виробництва, сприяючи зростові інтенсивних культур. У звязку з цим вирішено побудувати дві нові цукроварні — одну при станції Лихачеве (в Олексіївському районі), другу у Леб'язому (Печенізький район); будування обох цукроварень залучено до п'ятирічного плану Цукротресту.

Крім того, вирішено збудувати у Великописарівському районі крохмальний завод, організувати низку переробних пунктів продуктів садівництва й городництва, поширити томатну фабрику у Змійові.

Намічається 1929 року розпочати будувати в Харкові центральну молочарню з продукційністю в 50.000 літрів молока на добу. Цього 1928 року розпочато будівництво районних молочарень: побудовано 3 і розпочато будувати 3. Тепер у районах округи є 20 молочарень: 8—що виробляють масло, і 12 комбінованих.

1928/29 року на розвиток сільськогосподарської індустрії в окрузі гадають витратити щось із 1.057.000 карб.

Піднести урожайність

Із заходів, скерованих на підвищення урожайности селянських господарств, досі переважно вживано поширення сортового насіння і мінеральних угноєнь. Як ці заходи здійснюють, видно з дальшої таблиці:

Заходи	1926/27 р.	1927/28 р.	1928/29 р. (прип. за план.)
Поширення чистосортowego насіння (в тис. пуд.)	212,8	213,5	680,4
у % %	100	100	319
Організовано односортів масиви (в гектар.)	9.342	18.079	72.900
у % %	100	193	780
Поширено мінеральні угноєння під озимі культури (у пуд.)	—	64.896	156.000
у % %	—	100	241
Поширено мінеральні угноєння під буряки (у пуд.)	113.500	160.800	288.000
у % %	100	141	254

Ці дані доводять, що поки-що селянству не досить постачають чистосортowe насіння, але на 1928/29 рік намічено збільшити постачання селянству сортового насіння більше, як у три рази, і видати щось із 700.000 пудів насіння.

Мінеральні угноєння під озимі культури до 1927/28 року зовсім не видавали окрузі, і тільки 1927/28 року дано 64.896 пудів, а 1928/29 року гадають видати 156.000 пудів. Далеко більшу кількість поширено суперфосфату на угноєння бурякових плантацій; угноєно 1926 року 36% плантаторських посівів буряка, 1927 року—46%, 1928 року—52%, гадають угноїти 1929 року 73,9%.

Щоб дійти найбільших наслідків у справі підвищення урожайності, треба притягти до цього увагу всієї сільської суспільности. Треба організувати по всіх селах округи виробничі наради і за їхньою допомогою розвивати і спрямовувати ініціативу та зусилля бідняцько-середняцької маси села у справі виявлення і практичного здійснення кращих засобів господарювання і підвищення врожайності.

Як постачають селу машини

З питанням про успіхи хліборобства тісно зв'язане питання про машинопостачання селу. На цій ділянці позначилися за останні роки значні досягнення. 1925/26 року продано по Харківській окрузі сільськогосподарських машин на 1.400.000 карбованців, 1926/27 року — на 2.650.000 карб., 1927/28 року — на 3.392.000 карб.

Хто одержує ці машини? — На це питання відповідають такі дані про розподіл машин серед окремих соціальних груп села: машин, проданих на периферію від початку 1927/28 року до 10-го травня ц. р., колгоспи одержали—4%, бідняцькі безстатутові машинові групи—9%, індивідуальні бідняцькі господарства—41,5%, середняцькі—42% й інш.—3,5%.

Постачання селу машин і с.-г. знаряддя особливо посилено у весняну і осінню посівні кампанії 1927/28 року. Бідноті продавали машини на особливо пільгових умовах: набір на 3 роки і більше; завдатку при закупівлі брали в цілком невеличких розмірах, або зовсім не брали.

За даними „Господарспілки“ за 1927/28 рік 50% усіх проданих плугів і 47% усіх проданих борін придбали бідняцькі господарства. Складні машини в основному купили об'єднання (колективні господарства, машиново-тракторні товариства і безстатутові групи). Вони закупили 69% усіх проданих двигунів, 66% молотарок, 92% трієрів, 65% сор-

тувалень. 465 тракторів, що є в окрузі, так само розподілено переважно серед об'єднань.

Допомога бідності підчас посівних кампаній

У весняну посівну кампанію розподілено між колективними, індивідуальними бідняцькими і малосилими середняцькими господарствами понад 320.000 пудів посівного насіння. На державних і кооперативних зерноочисних пунктах очищено посівматеріалу 1.317.000 пудів, протравлено 586.000 п.

Цим допомогою селянству не обмежувалася. Безреманентним бідняцьким і малосилим середняцьким господарствам допомагали через прокатні пункти. Разом по окрузі працювало 246 прокатних пунктів, з них 67 організовано по весні цього року. Бідняцьким і середняцьким господарствам забезпечено також своєчасний ремонт реманенту. На наймання тяглової сили Сельбанк дав бідняцьким господарствам кредитів на 145.000 карб. Договорами не обробіток землі, що їх складали с.-г. кооперативні товариства з колгоспами і окремими господарствами, охоплено до 55% усіх господарств, що є на обліку і потребують тяглової сили.

Кредитів на посівкампанію дано на суму 2.355.000 карб. (з 1/X-27 року до 10/V-28 року). З цієї суми 73,6% видано бідняцьким господарствам, 24,6%—середняцьким і 1,8%—іншим, при чому з усіх кредитів, що їх дано на наймання тяглової сили, бідності видано 97%, а із насінньових кредитів—88,4%.

В період осінньої посівної кампанії роздано населенню, що цього потребувало, 165.000 пудів, з них індивідуальним бідняцьким і середняцьким господарствам—80.540 пудів зерна (з цієї кількості бідності—щось із 66.000 пудів), колгоспам—16.500 пудів, на масиви—68.000 пудів. Крім того, бідняцько-середняцьким господарствам видано щось із 224.000 карб. кредиту на закупівлю посівматеріалу. Кредит на інші потреби дано такий: на наймання тяглової сили—64.000 карб., на купівлю машин—629.000 карб., кредити на контрактацію—325.000 карб. й інш. Разом в осінню посівну кампанію видано кредитів бідняцько-середняцьким господарствам на суму 1.437.000 карб. З кредитів, що їх дали індивідуальним господарствам, на частку бідняцьких припадає 60%, а коли вилучити кредити на машини і контрактацію, де переважає частка середняцьких господарств, то 83%.

Бідняцьким господарствам подано в осінню кампанію й іншу допомогу: обробіток і засів землі, ремонт реманенту, відпускали реманент на прокат, протравлювали посівне зерно, допомагали збирати і молотити хліб і т. інш.

Зріст скотарства

До числа основних показників зросту сільського господарства, піднесення його виробничих сил належать і дані про розвиток скотарства. Ось дані за останні 3 роки:

Роки	Коней	З них робоч.	Велик. рог. худ.	В тому числі	
				Корів	Свиней
1926	162.845	132.863	349.661	151.867	104.624
1927	174.948	144.494	353.484	154.943	139.581
1928	199.806	152.786	373.111	161.122	227.144

Ми бачимо, що темп зросту прискорюється: кількість коней збільшилося 1927 року проти 1926 року на 7,4%, а 1928 року проти 1927 року—на 14,2%; кількість великої рогатої худоби збільшилася 1927 року проти 1926 року на 1,1%, а 1928 року проти 1927 року на 5,6%; кількість свиней показала 1927 року зріст на 33,4% (проти 1926 року), а 1928 року—на 62,7% (проти 1927 року).

На зріст, а також і деяке якісне поліпшення скотарства, крім причин, що залежать від загального піднесення сільського господарства, вплинули спеціальні заходи, як організація парувальних пунктів, устаткування пунктів штучного запліднення, проведення конкурсів молочности. Велику роль у справі розвитку скотарства відіграла організація „Молочарспілки“. За останнього часу „Молочарспілка“ широко розгорнула роботу коло контракції племінного мотодняку рогатої худоби.

Садівництво, городництво, лісове господарство, меліорація

Широко починає розвиватися у Харківській окрузі садівництво й городництво, що обертаються у велику галузь сільського господарства. Площа плодових розсадників збільшилася минулого року проти 1926 року на 115%, а цього ще на 19 десятин і рівняється тепер 67,5% десятин. Чимраз більше розвивається закладання групових садів. За два попередні роки (1926 і 1927) закладено 101 груповий сад із загальною площею у 632 дес.; ці сади об'єднують 2.323 господарства. В-осени 1928 року закладено (за неповними даними) 52 нових групових сади і 16 колективних. Групові об'єднують 1.065 господарств. За останні 3 роки в окрузі органі-

зовано 24 садово-городних товариства. Цього року організовано окружну спілку садівників і городників.

Вся лісова площа округи рівна, за відомостями на 15/III-28 року, 187.612 гект., з них у користуванні держави — 90.230 гект., або 48,1% загальної площі, у користуванні селянства — 80.148 гект. (42,1%) і установ — 17.234 гект. (9,1%). На 1927 рік було три лісових товариства, на 1928 рік — 8, що в їх склад увійшла 131 земельна громада.

На меліоративні роботи витрачено 1926/27 року 34.100 крб., а 1927/28 року з коштів місцевого і державного бюджетів, коштів від самооподаткування і коштів, що їх дав Цукротрест, — 75. 600 карб. 1926/27 року висушено 1.300 гект. багниць; пісків заліснено 1926/27 року — 1.100 гект., 1927/28 р. — 1.241 гект.; ярів закріплено 1926/27 року — 3 і 1927/28 — 7. Минулого року проведено роботу коло вишукування на площі щось із 6.000 гект. На обводнення виселків асигновано 1926/27 року 15.000 карб., 1927/28 року — 44.500 карб.

Від відсталого індивідуального до великого колективного господарства

Що ж мимаємо у справі організації колективних господарств на Харківщині? — Разом із зростом активності бідняцько-середняцьких мас у справі піднесення сільського господарства та його інтенсифікації підвищується інтерес від основної маси селянства до колективних форм землекористування і колективного ведення сільського господарства.

Зріст колективізації в окрузі за останні 3 роки такий:

Р о к и	К о м у н и	А р т і л і	Т-ва спільн. оброб. землі	Маш. - тракт. т-ва
На 1/X-26 р.	10	108	53	192
„ 1/X-27 „	10	121	88	227
„ 1/X-28 „	10	104	195	229

Ці дані показують хуткий зріст об'єднань простіших форм. Загальне число об'єднань (колгоспів і машиново-тракторних товариств), як видно з таблиці, збільшилося з 363 на 1/X-26 року до 444 на 1/X-27 р. і до 538 на 1/X-28 року. При цьому число колгоспів збільшувалося таким темпом:

на 1/X-26 р.	на 1/X-27 р.	на 1/X-28 р.
171	219	309
(100%)	(128%)	(180%)

Зріст числа колективних господарств у Харківській окрузі відбиває зріст колективного хліборобства по всьому Союзу РСР: 1926/27 р. колгоспів налічувано по РСФРР, УСРР і БСРР разом 17.893, а 1927/28 року — 34.854, що означає збільшення на 94,8%.

Разом за 1927/28 рік організовано 247 нових об'єднань (колгоспів і машиново-тракторних товариств). Але процес злиття (укрупнення) і перевodu нижчих форм на вищі і, зокрема, перереєстрація машиново-тракторних товариств (щоб виявити і ліквідувати неправдиві об'єднання) призвели до зменшення числа об'єднань, що раніше існували, і через те дійсний абсолютний приріст колгоспів і машиново-тракторних товариств за рік рівний 92.

Із збільшенням числа колгоспів і машиново-тракторних товариств зросла і кількість дворів, що вони їх об'єднують, як це видно із таких порівняльних даних:

Роки	Число колгоспів і маш.-тракт. т-в	Кількість господарств, що вони об'єднують	% до всієї кільк. сіл. госп. в окрузі	Розмір зем. площ. колгоспів
На 1/X-27 р.	446	5,202	2,41 %	37.727 гект., або 2,88 % всієї селян. землі
„ 1/X-28 „	538	9,580	4,31	58.148, або 4,35 %

Самі тільки колективні господарства об'єднували на 1/X-27 року 1,06% усіх селянських господарств округи, а на 1/X-28 року — 1,98%; земельна площа колективів рівна була на 1/X-27 року 15.793 гект., або 1,29% усього селянського землекористування, а на 1/X-28 року — 28.854,5% гект., або 2,16%.

Соціальний склад членів колективних господарств і машиново-тракторних товариств, за даними на 1/V-28 року, був такий: бідняків—55,5%, середняків—41,5%, робітників і службовців—3,0%. У колгоспах і машиново-тракторних товариствах, організованих за останнє півріччя, бідняки становлять 66,8%, середняки—32,5%, інші—0,7%.

Розвиткові колективізації у великій мірі сприяє проведення низки першорядних заходів, як землевпорядкування, агрономічне обслуговування колгоспів, сільськогосподарський кредит. Цього 1928/29 р. намічено ці кошти використати ще в більшій мірі, ніж досі, а це повинно, з одного боку, призвести до дальшого господарського закріплення теперішніх колгоспів, з другого — дати змогу здійснити наміче-

ний план організації 200 нових колгоспів на площі 16.250 гектарів.

Крім організації нових колгоспів, на найближчий час стоїть завдання укрупнити теперішні, перевести простіші форми об'єднань на вищі колективні форми, поліпшити культурно-господарське обслуговування колгоспів (агропоміага, збут продукції, постачання й т. інш.), забезпечити провідну роль бідноти в колгоспоб'єднаннях, підвищити активність трудящих села у справі розвитку й посилення колективізації).

Центри соціалістичної агрикультури

У справі соціалістичної перебудови села велике значіння, поруч колективізації, набуває будівництво радгоспів. Роль радгоспів у справі розвитку сільського господарства, підвищення збору зернових культур—дуже велика.

У Харківській окрузі є у віданні великих організацій—18 радгоспів із загальною площею в 46.722 гект. Сюди належать 8 господарств Цукротресту і Укрсільцукру, що виробляють переважно буряки для цукроварень, і 10 радгоспів Уккрадгоспоб'єднання, що з них 5 являють собою чисто зернове виробництво, 3 провадять скотарство, 1 садове господарство і 1—мішане. Радгоспи Цукротресту і Укрсільцукру—це зразкові культурні господарства; по деяких з них урожай перевищує передвоєнний. Радгоспи Уккрадгоспоб'єднання перебувають ще в стадії відбудовування свого господарства, мало забезпечені коштами виробництва і дають невеличкий урожай. Все ж радгоспи Харківської округи за 1927/28 р. дали 1 $\frac{1}{2}$ міл. пудів зерна, з них 1 міл. пудів товарового.

Щоб зміцнити зернове господарство округи, почали організовувати у Лозівському районі 4 нових радгоспи; для них приділено площу в 7.000 дес. землі.

Значіння радгоспів Харківської округи, як культурно-агрономічних показових організацій, рік-у-рік більшає. Будучи джерелами постачання селянському господарству високоякісного чистосортного зерна і племінного матеріалу, радгоспи чимраз далі виявляють перевагу великого усуспільненого господарства перед дрібним селянським господарством.

Урожай в радгоспах Цукротресту і Уккрадгоспоб'єднання набагато вищий, як у селянських господарствах. Ось порівняння пересічного врожаю за 1925-26-27 р. р. (у пудах з десятини):

К у л ь т у р и	У радгоспах	У селянських господарствах
Озиме жито	118,5	75,3
„ пшениця	116	77,2
Ячмінь	119	56,2
Овес	102,5	54,0
Цукровий буряк (у берківцях) . .	104	78,3

Збільшується агрикультурна допомога радгоспів селянському господарству. Радгоспи Цукротресту дали селянам таку допомогу:

В и д и д о п о м о г и	1926 р.	1927 р.
Видано чистосортowego насіння	22.839 пуд.	104.475 пуд.
Постачено реманенту (на прокат) . . .	87 госп.	352 госп.
Відремонтовано реманенту (на суму карб.)	876 карб.	949 карб.
Протравлено безплатно насіння	4.853 пуд.	13.810 пуд.
Покрито маток і корів	758 шт.	1.160 шт.

Надалі радгоспи мають обернутися в центри соціалістичної агрикультури, що ведуть показове велике сільськогосподарське виробництво.

Темп землевпорядкування посилено

Черезсмузжя і далекоземелля—величезне лихо в селянському господарстві. Найбільше від нього терпіли та і тепер ще терплять (там, де землевпорядкування ще не переведено) бідняк і середняк. Через те землевпорядкуванням, що таке важливе для правильної організації селянського господарства, найбільше зацікавлені біднота і малосиле селянство. І через те рік-у-рік збільшують асигновання на землевпорядкування бідняцьких господарств.

1926 року бідноті дано на сплату землевпорядчих робіт, як безповоротну позику, 20.000 карб., 1927 р.—43.000 карб. 1928 року з додатково асигнованих за маніфестом ювілейної сесії ЦВК СРСР 10 міл. карб. на землевпорядкування бідняцьких і малосилих середняцьких господарств Харківщини виділено 99.640 карб., а разом з раніш асигнованими

по окрузі коштами на землевпорядкування бідняцьких і малосилих господарств дано 1927/28 року—171.640 карб. і 5.000 карб. на виборче землевпорядкування колективів.

Ці кошти дали змогу сповна звільнити всі бідняцькі двори від сплати за землевпорядчі роботи.

Переводячи землевпорядчі роботи, пильно зважають на інтереси бідноти: ближчі і кращі ділянки приділяють бідняцьким дворам, а більш віддалені—заможним господарствам:

Землевпорядковано селянських земель:

1926 року	96.404 гект.
1927 „	95.373 „
1928 „	155.812 „
(план)	

Державних земель за цих же років землевпорядковано:

1929 року	15.100 гект.
1927 „	7.796 „
1928 „	8.877 „

Якість землевпорядкування рік-у-рік кращає, де далі більшає відсоток селянських земель, землевпорядкованих до двора, тоб-то збільшується кількість робіт, що їх закінчують за один рік, і зменшується кількість незакінчених землевпорядчих робіт.

Землевпорядковано селянських земель до двора (у % до загальної площі селянського землекористування):

1926 р.	1927 р.	1928 р. (план)	Разом
5,7%	7,2%	11,6%	24,4%

Колективні господарства землевпорядковано 1926 р. разом на площі 433 гект., 1927 року—987 гект. До плану на 1928 рік залучено землевпорядкування 125 колгоспів і 175 машиново-тракторних товариств із загальною площею 36.446 гект., на 1/IX-28 року землевпорядковано 76 колгоспів на площі 8.893 гект. і 44 маш.-тракт. товариства на площі 6.437 гект.; отже, разом на 1/IX-28 року землевпорядковано 120 об'єднань на площі 15.330 гект. Землевпорядчі роботи цього року тривають ще далі.

Основні завдання в галузі землевпорядкування на найближчий період такі: поширити план землевпорядчих робіт, максимально використати землевпорядкування, як захід, що

сприяє розвиткові колективізації селянських господарств, посилити ефективність землевпорядкування що до поліпшення способів обробітку землі і підвищення врожайности.

Зріст добробуту бідняцько-середняцьких мас села

Разом із кількісним і якісним зростом сільського господарства округи зростає і добробут основної частини бідняцько-середняцьких господарств. Коли звернутися до угруповань селянських господарств що до посівної площі, то побачимо, що група безпосівних і з посівом до 0,09 дес. зменшилася з 6% 1927 року до 3,8% 1928 року, малопосівних (від 0,1 до 2,09 дес). — з 29,8% до 28,5%; в той же час відсоток середньопосівних господарств збільшився з 57,8% до 61,5%; група багатопосівних господарств 1928 року проти 1927 року трохи зменшилася.

Вся селянська посівна площа 1928 року проти 1926 року збільшилася на 4,2%, а кількість господарств в окрузі зросла за цей час тільки на 2,9%; це свідчить за загальне збільшення посівозабезпечености селянських господарств.

Зменшення числа безпосівних і малопосівних господарств призвело до зменшення оренди на селі. Відсоток господарств, що здавали землю в оренду, зменшився з 26,5% 1927 року до 19,7% 1928 року; відсоток господарств, що орендують землю, зменшився з 18,5% 1927 року до 15,4% 1928 року. Площа землі, що її здали в оренду, зменшилася з 56.000 дес. 1927 року до 40.600 дес. 1928 року, а кількість заоренованої землі зменшилася з 25.810 дес. 1927 року до 20.300 дес. цього року.

Іншим показником добробуту бідняцько-середняцьких мас, що зростає, це—забезпеченість худобою. Число господарств, що зовсім не мають худоби, рік-у-рік меншає: 1926 року їх було в окрузі 37.658, або 17,5% до всієї кількості господарств, 1927 року—37.154, що становило 16,9%, а 1928 року—господарств без жодної худоби стало ще менше—13,1%. Одночасно зменшилося і число господарств без робочої худоби: 1926 року вони становили 41,1% усіх господарств округи, 1927 року—38%, 1928 року—36,3%.

Посилити виробниче кооперування селянства

Кооперування селянства різними видами сільськогосподарської кооперації за останні

три роки набагато посунулося наперед. Охоплення селянських господарств округи основним видом сільгосп-кооперації — кредитовими товариствами — таке:

Роки	Кільк. госп. в окрузі	Кооперов. разом госп.	Охоплено у % %	В тому числі			
				Бідн.	Середн.	Замож.	Інш.
На 1/X-26 р. .	215.596	59.217	27,46	51,5%	42,2%	2,8%	3,5%
„ 1/X-27 „ . .	219.816	72.510	32,6	52,7%	41,5%	2,5%	3,3%
„ 1/X-28 „ . .	221.512	87.727	39,6	53,0%	41,5%	2,2%	3,3%

Як видно з наведених цифр, темп кооперування селянства 1927/28 р. вельми посилювався проти попереднього року: за 1926/27 р. кооперовано 5,14% селянських господарств округи, а 1927/28 року — 7%. Велику частину пайовиків с.-г. кредитових товариств становлять на 1/X-28 року бідняцькі господарства (46.495 господарств, або 53% усього числа кооперованих); загальний склад товариств визначається, як бідняцько-середняцький з невеликою часткою заможних і інш. Протягом 1926/27 року кооперовано на лінії кредитової кооперації 7.260 бідняцьких господарств, 1927/28 року — 8.730.

Не зважаючи на все це, не можна визнати охоплення сільськогосподарської кооперацією селянства, особливо бідноти, за достатнє. Щоб посилити кооперування бідноти, 1926/27 року виділено спеціальний фонд розміром у 10.000 карб. З цих коштів, однак, використано тільки 3.790 карб., і кооперовано коштом фонду разом 1.037 бідняцьких господарств. 1927/28 року фонд кооперування бідноти у с.-г. кредитовій кооперації зріс уже до 56.000 карб.; до 1-го квітня 1928 року з цієї суми використано 41.300 карб. (74%), решту повинно використати до 1-го січня 1929 р.

На 1/X-28 року сільсько-госп. кредитова кооперація об'єднувала 68% усіх бідняцьких господарств округи (проти 55,2% на 1/X-27 р.); до 1-го січня 1929 року намічено кооперувати ще 12%.

Відсоток кооперування селянських господарств на лінії с.-г. кредитових товариств, як ми бачили, був рівний на 1/X-28 року 39,6%; протягом 1928/29 року його намічено довести до 46%.

Чимраз більше розвиваються у Харківській окрузі спеціальні види сільськогосподарської кооперації. Ось дані за останні два роки:

Роки	Скотарсько-мол. кооперація		Бурякова кооперація		Садово-городна кооперація	
	Число т-в	Число членів	Число т-в	Число членів	Число т-в	Число членів
На 1/X-27 р. .	38	2.976	45	7.573	19	1.057
„ 1/X-28 „ .	57	7.792	70	25.995	25	2.121

Звідси видно, що число членів скотарсько-молочної кооперації за останній рік збільшилося більше, як у $2\frac{1}{2}$ рази, бурякової — майже в $3\frac{1}{2}$ рази і садово-городної кооперації — в 2 рази; сітка ж для всіх спеціальних видів сільгоспкооперації пересічно поширилася на 45%.

Участь бідноти в спеціальних видах сільгоспкооперації нижча, ніж у кредитовій. Щоб посилити кооперування бідноти, утворено 1927/28 року спеціальні фонди: у буряковій кооперації розміром у 18.465 карб., що на них повинно кооперувати 11.000 господарств, і у скотарсько-молочній — 6.800 карб. на кооперування 2.000 бідняцьких господарств.

Вся сітка сільськогосподарської кооперації Харківської округи складалася 1927/28 року з 89 кредитових товариств, 25 універсальних, 261 машинового, 90 меліоративних, 57 молочно-скотарських, 70 бурякових, 25 садово-городницьких і інш. — 51.

1927/28 року пророблено велику роботу коло організації спеціальних видів сільгосп. кооперації. Так, організовані: спілка скотарських і молочних товариств „Молочарспілка“, спілка садово-городних товариств „Плодоспілка“, бурякова спілка у Вовчий. Щоб зміцнити фінансовий стан спеціальної кооперації, окрикунком асигнував Молочарспілці 50.000 карб., садово-городній спілці 50.000 карб. і буряковій спілці у Богодухові 20.000 карб. Розпочато і тепер провадиться підготовчу роботу коло організації в окрузі спеціальної спілки птахівничих товариств.

Молочарспілка встигла широко розгорнути свою діяльність. 1926/27 р. вона заготувала молока й молочних продуктів 3.336.600 літрів, 1927/28 року — 7.264.000 літрів, за 1928/29 рік гадають (за планом) заготовити 16.373.900 літрів.

Охоплення Молочарспілкою товарних лишків молока в окрузі становило 1926/27 року 4,3%, 1927/28 року — щось із 9,7%, і гадають охопити 1928/29 року — 21,5%. За попередніми даними за 1927/28 рік спілка заготовила худоби та м'яса на 3.770.000 карб., протягом 1928/29 року гадають заготовити на 50% більше.

Розвиток контракції

Основна головна метода роботи спеціальних видів сільськогосподарської кооперації в Харківській окрузі це — контракція, що де-далі більше розвивається і виявляє де-далі більший вплив на характер і якість сільськогосподарського виробництва. За останніх років законтрактовано (у десятинах):

Культури	1926/27 р.	1927/28 р.	1928/29 р. (прип. за планом)
Цукрового буряка	22.383 (100 %)	26.000 (116 %)	30.083 (134 %)
Технічної картоплі	1.754 (1000 %)	3.466 (197 %)	5.707 (325 %)
Кукурудзи	595 (100 %)	832 (140 %)	1.869 (314 %)
Ячменю	996 (100 %)	6.729 (675 %)	9.780 (980 %)
Сонячника	1.911 (100 %)	3.177 (166 %)	4.284 (224 %)
Харчової картоплі	—	1.000 (100 %)	3.500 (350 %)
Разом . . .	27.639 (100 %)	41.204 (150 %)	55.223 (200 %)

На 1928/29 рік уперше проведено контракцію озимих культур на площі 18.000 гектарів (за планом). Крім того, по весні 1929 року буде переведено контракцію ярових зернових культур.

Величезне значіння контракції в тому, що контракцією держава має змогу безпосередньо планово впливати на сільськогосподарське виробництво маси дрібних селянських господарств. Контракція сприяє зміцненню в селянському господарстві і поліпшенню цінних сировинних і експортних культур, поглибленню нових культур і галузей, раціональному і безперешкодному постачанню промисловим і експортним організаціям сільськогосподарської продукції.

Хто одержує сільськогосподарський кредит

Кредитують село переважно через сільськогосподарські кредитові товариства, що їх на 1/X-26 року було 87, на 1/X-27 року — 88 і на 1/X-28 року — 90, тоб-то кредитова

сітка в окрузі за останні два роки збільшилася всього тільки на 3%. Набагато більше зросло число членів товариств, що збільшилося з 60.080 на 1/X-26 року до 87.727 на 1/X-28 року, тоб-то на 46%. Протягом 1928/29 року гадають число товариств збільшити до 99, а число членів до 107.300.

Робота в галузі кредитування сільського господарства округи за останні два роки характеризується посиленням відпущенням кредитів (зокрема довготермінових) сільгоспоб'єднанням і бідняцько-середняцьким шарам села. Загальний розмір кредитування селянських господарств збільшився за цей період в 2,8 рази, при чому довготерміновий кредит збільшився 1927/28 року проти 1925/26 року майже в 6 разів, а короткотерміновий — трохи більше як у 2 рази.

Дальші цифрові дані характеризують розподіл кредитів між колгоспами і індивідуальними господарствами:

Роки	Видано кредитів (в тис. карб.)	З них припадає на частку колгоспів	На частку індив. господарств
1925/26 р.	1.760	17,5%	82,4%
1926/27 „	4.050	17,6%	82,5%
1927/28 „	4.996	19,1%	80,9%

Із загальної суми кредитів видано довготермінових:

1925/26 р.	320 тис. карб. (100%)
1926/27 „	1.107 „ „ (344%)
1927/28 „	1.900 „ „ (595%)

Суми короткотермінових кредитів що до років поділяються так:

1925/26 р.	1.440 тис. карб. (100%)
1926/27 „	2.493 „ „ (172%)
1927/28 „	3.095 „ „ (215%)

1928/29 року гадають (за планом) видати довготермінових кредитів на 3.411 тис. карб. і короткотермінових — на 2.229 тис. карб.

Кредити, видані індивідуальним селянським господарствам, розподілялися на окремі соціальні групи так:

Роки	Бідняцькі госп.	Серед- няцькі	Інші
1925/26 р.	45,7%	50,9%	3,4%
1926/27 „	50,6%	44,6%	4,8%
1927/28 „ (орієн- товно)	57,5%	40,0%	2,5%

Рік-у-рік зростає не тільки питома вага кредитування бідняцьких індивідуальних господарств (що до загальної суми виданих кредитів), але й абсолютно—загальна сума видаваних їм кредитів; так, 1925/26 р. таким господарствам дано кредитів на суму 641.759 карб., 1926/27 р. — 1.696.000 карб. і 1927/28 року (орієнтовно) — 1.828.550 карб.

Характеристичний зріст довготермінового кредитування бідняцьких індивідуальних господарств, що становив минулого 1927/28 року 64,3%, усієї суми довготермінових кредитів проти 60,1% 1926/27 і 19,3% 1925/26 року.

З усієї кількості селянських господарств, що користувалися з довготермінового кредиту 1927/28 року (за даними виборочного обслідування за час 31/X-27 року до 1/VII-28 року), бідняцькі становили 66,57%, середняцькі—31,26%, заможні—0,61%, інші—1,56%; із загального числа господарств, що одержали короткотерміновий кредит, бідняки становили 67,87%, середняки—28,79%, заможні—0,76%, інші—2,58%.

Середній розмір довготермінової позики бідноті становив в 1927/28 року 85 карб., короткотерміновий—26—60 карб., середнякам відповідно 77,5 карб. і 46,6 карб., заможним—86 карб. і 61,6 карб.

Посилюється рік-у-рік кредитування колективних господарств. Коли 1925/26 року з усієї суми виданого на селі сільськогосподарського кредиту колгоспи одержали 17,5% і 1926/27 року—17,6%, то 1927/28 року на їх частку припало вже 19%, а цього 1928/29 року гадають видати колгоспам—35%. Помітніший зріст кредитування колективних господарств у абсолютних сумах:

1925/26 р.	310.000 карб.	(100%)
1926/27 „	709.000 „	(229%)
1927/28 „	949.000 „	(300%)
1928/29 „	1.700.000 „	(550%)

(орієнтовно)

При цьому з фонду бідноти видано 1926/27 року 296.000 карб., 1927/28 року з фонду бідноти і пільгового кредитування колгоспів—336.000 карб., 1928/29 року гадають видати 675.000 карб.

Оподаткування села

Основна різниця радянського оподаткування села від предреволюційного полягає в особливостях розподілу тягар податкового поміж окремими класовими групами сільського населення, що хто багатший, що в кого більше прибутку на господарство, то більше податків беруть з нього в розпорядження держави з кожного карбованця його прибутку.

Розподіл сільськогосподарського податку (у відсотках до всієї нарахованої суми) по Харківській окрузі на рік такий:

	1925/26 р.	1926/27 р.	1927/28 р.
Незаможні господарства	35,1%	23,2%	9,2%
Середняцькі	53,0%	54,6%	47,6%
Заможні	11,9%	22,2%	43,2%

Пересічний розмір податку на одне незаможне господарство 1926/27 року становив 6 карб., середняцьке—21 карб. заможне—63 карб.

1926/27 року сповна і частково звільнено від сплати сільгосподатку 18,7% усіх господарств округи на суму 73.056 карб. (цілком звільнено 29.339 господарств і частково—10.449). Мало надійти сільгосподатку разом по окрузі на суму 3.336.673 карб. (зарахувавши пільги і знижки), фактично надійшло за 1926/27 рік 3.043.404 карб.; решту суми перелічено в недоплату.

Надійшло 1926/27 року сільгосподатку по окрузі на суму 3.336.673 карб.

1927/28 року в Харківській окрузі до моменту оповіщення маніфесту ювілейної сесії ЦВК СРСР уже були звільнені від сплати сільгосподатку 49.180 незаможних селянських господарств, тоб-то 23% усіх господарств. За маніфестом цілком і частково звільнили від сільгосподатку ще 26.055 господарств на суму 110.000 карб. Отже, разом 1927/28 року не платили сільгосподатку 75.163 господарства, що становить щось із 35% усіх селянських господарств Харківщини (цілком звільнено 64.320 господарств, частково 10.843).

Крім того, за маніфестом ювілейної сесії ЦВК СРСР малосили селянські господарства округи звільнено від сплати недоплат за минулі роки в сумі 102.000 карб. і пені за них у сумі 51.000 карб. Всі пільги бідняцькому й малосилому середняцькому селянству Харківської округи що до сільгосподатку, що їх надано на підставі ювілейного маніфесту, становили в суму в 263.000 карб. Крім того, малосилому сільському насе-

ленню (як і міському), маніфест надав пільги і що до інших видів оподаткування.

1927/28 р. всі фактичні надходження сільгосподатку мали становити суму в 3.285.640. карб. Насправді надійшло 3.260.880 карб.; незібрану суму перелічено в недоплату.

За новим законом про єдиний сільгосподаток усі бідняцькі господарства, що становлять 34% усіх селянських господарств округи, повинно цілком звільнити від сплати податку. Загальна сума сільгосподатку по всій округі, орієнтовно вирахована на 1928/29 рік, рівна 5.628.000 карб.; а зарахувавши пільги бідноті, фактичні надходження повинні становити цього року суму в 4.462.508 карб.

Податковий тягар на окремі групи села цього року приблизно такий: малосиле господарство пересічно оподатковано на 3 карб. 49 коп., середняцьке — на 15 карб. 97 коп., заможне — на 50 карб., міцне — на 131 карб. 50 коп.

Державне страхування селянського господарства

Державне страхування будинків від вогню, рогатої худоби й коней від упадку і посівів від градобоя дає селянству змогу відбудувати господарство, що загинуло або терпіло від стихійного лиха.

Нарахування і надходження обов'язкових страхових платежів за останні 3 роки такі:

Роки	Нараховано до надходження (у крб.)			Зібрано разом	% збору
	Недоплат	Окладу	Разом		
1925/26	439.294	408.306	847.600	549.004	64,8
1926/27	210.532	478.986	689.518	490.271	71,1
1927,28	151.937	898.116	1.050.053	1.035.505	98,6

Страхові платежі що до сільського окладного страхування збирано 1927/28 року за таким тарифом (за 100 крб. суми страхування):

за страхування будівель	—	50 коп.
„ „ рогатої худоби	3 крб.—	„
„ „ коней	5 „	50 коп.
„ „ посівів	1 „	30 „

Коли вираховують страхові платежі, проводиться класовий принцип: бідняцькі шари селянства користуються великих пільг. Бідніше населення, пересе-

ленців і розселенців цілком звільняють від сплати страхових внесків: їхнє майно страхують безплатно; з цієї ж пільги користуються добровільні пожежні дружини. На родини червоноармійців страхові платежі нараховується зі знижкою розміром у 33 $\frac{1}{3}$ %.

Разом надано пільг біднішому селянству:

1925/26 року	104.487 карб.
1926/27 „	59.332 „
1927/28 „	98.598 „
1927/28 „	138.760 „

Страхове забезпечення одного двора що до обов'язкового страхування на селі рік-у-рік збільшується:

1925/26 року	208 карб.
1926/27 „	219 „
1927/28 „	256 „
1928/29 „	300 „

Із зростанням числа пожеж на селі за останніх років зростає і сума виплачуваної винагороди:

	Число пожеж	Страхов. винагороди
1925/26	1.129	103.424 карб.
1926/27	1.281	113.560 „
1927/28	1.669	214.285 „

Страхових винагород що до обов'язкового страхування рогатої худоби і коней від упадку виплачено 1927/28 року на 425.500 карб.

Чимраз більше розгортається також добровільне страхування худоби і посівів і неокладне страхування будівель від вогню.

1926/27 року правління Держстраху виділило в Харківській окрузі на різні протипожежні заходи (ремонт і придбання пожежного майна, вогнетривале будівництво, організація пожежних курсів і т. інш.) понад 60.000 карб. 1928 року видано 109.800 карб.

Селянство засвоює досвід пролетаріату

(Виробничі ради на селі)

Цілком новою справою (не тільки в Харківській окрузі але й по всьому Радянському Союзу) є організація сільських виробничих нарад, що вперше почали працювати кілька

місяців тому з ініціативи газети „Селянин Харківщини“. Нагромаджений в окрузі досвід масової організації селянства навколо питань виробництва, питань раціональної перебудови господарства, підвищення його прибутковості й товаровості, поліпшення матеріально-побутових умов селянства довів усю життєвість цієї ідеї.

На підставі цього досвіду Наркомзем УСРР з доручення Ради Народніх Комісарів опрацював проєкта закону про виробничі наради на селі. Що ж дали виробничі наради в тих селах, де вони проведені? Щоб відповісти на це питання, досить навести всього кілька прикладів, зазначити наслідки в окремих випадках.

Населення села Довжик, Золочівського району, опалювало досі свої житла сухим гноем. Виробнича нарада прийшла до висновку, що гній далеко більше користи дасть як угноєння. В наслідку кредитове товариство закупило для села 18 вагонів вугілля й дров. А зайві сотні тисяч пудів гною буде використано на полях і городах, і додадуть до врожаю ще півмільйона пудів зерна і овочів.

Таку саму постанову замінити гноєве паливо вугіллям ухвалено і на виробничій нараді села Іванівки, кол. Білоколодязького району. Ціла низка сіл Богодухівського, Великописарівського, Золочівського і кол. Білоколодязького районів на виробничих нарадах ухвалила постанови про угноєння полів суперфосфатом.

Деякі села на своїх виробничих нарадах постановили перебудувати по-новому усе городнє господарство. В наслідок такої постанови на зміну відсталому веденню городництва приходить організоване колективне парниківництво, що дасть їм величезну користь.

Таких прикладів, коли на виробничих нарадах саме селянство приходить до думки, що конче треба реорганізувати перебудову сільського господарства на досконаліших підставах, можна навести ще дуже багато, але й цих досить, щоб переконатися, що зерно сільських виробничих нарад, кинуте газетою „Селянин Харківщини“, впало на вдячний ґрунт. У справі розвитку і інтенсифікації сільського господарства, підвищення його продукційності і загального добробуту основних мас селянства виробничі наради з участю активних мас селянства відіграють чималу роль.

Колективна думка бідняцько-середняцького активу села, що бере участь у сільських виробничих нарадах, допоможе знайти, в залежності від місцевих умов, способи хуткіше підняти сільське господарство і повніше використати для цього всі господарські можливості.

ТОРГІВЛЯ І КООПЕРАЦІЯ

Зріст товарообороту

У зв'язку з інтенсивним розвитком усіх галузей народного господарства Харківщини і разом із загальним зростом добробуту трудящих мас, а звідси і зростом потреб населення — товарооборот Харківської округи хутко й неухильно більшає.

Ось дані про зріст товарообороту Харківщини за останні роки:

1923/24 р.—	360	мл.	крб.
1924/25 „ —	655	„	„
1925/26 „ —	1.563	„	„
1926/27 „ —	2.090	„	„
1927/28 „ —	2.560 — 2.650	мл.	карб. (вираховано орієнтовно)

Наведені дані про загальний (гуртовий, напівгуртовий і роздрібний) товарооборот Харківської округи на 1926/27 р. включають обороти не тільки місцевих торговельних організацій, а й всеукраїнських, а також банків і союзних трестів (Донвугілля, Південстали), і через те в цілому вони не є характеристичні для всього господарства Харківщини; типічний для округи є роздрібний товарооборот. Останній зріс 1927/28 року проти 1926/27 року на 8,2% (по всій округи).

Зріст роздрібного товарообороту Харківщини йде виключно коштом кооперативної торгівлі, що видно з дальшої порівняльної таблиці:

Роздрібний товарооборот (в тис. карб.)

Сектори	1926/27 року		1927/28 року		Дина- міка
	Абсолютно	У % %	Абсолютно	У % %	У % %
Державна торгівля.	47.718	17,7	39.946	13,7	— 16,3
Кооперативна тор- гівля	119.739	44,3	167.898	57,4	+ 40,2
Приватна торгівля.	102.684	38,0	84.443	28,9	— 17,8
Разом . . .	270.141	100,0	292.287	100,0	+ 8,2

Зменшення роздрібного обороту в державній торгівлі пояснюється, головню, ліквідацією „Ларька“, а також ліквідацією роздрібних відділів деяких трестів, як ВТС і Конд-тресту.

Питома вага всього усуспільненого сектору торгівлі, як видно з наведеної таблиці, зросла з 62% 1926/27 року до 71,1% 1927/28 року. В той же час питома вага приватного сектору зменшилася мало не на $\frac{1}{4}$ (з 38% до 28,9%); оборот приватної роздрібної торгівлі зменшився на 17,8%.

Про систематичне витиснення приватного капіталу з торгівлі (і гуртової, і роздрібної) говорять порівняльні дані про питому вагу приватної торгівлі в загальному товарообороті округи за низку років. 1923/24 р. місце приватника в загальному товарообороті визначалося 24%, 1924/25 р.—20,2%, 1925/26 р.—9,9% і 1926/27 р.—8,2%. За той же період питома вага державної й кооперативної торгівлі в загальному товарообороті зросла з 76% до 91,8%.

Охоплення ринку сільгосп. продуктів

Одним із важливіших завдань державної й кооперативної торгівлі минулого госп. року було посилення охоплення ринку сільськогосподарських продуктів (м'яса, городини й інш.). Треба сказати, що до 1927/28 р. ринок с.-г. продуктів становив найслабшу ділянку в роботі кооперації.

Тепер Харкову постачає м'ясо Укрм'ясотрест і Добробут через розподільний апарат ХЦРК. Споживчий попит вони задовольняють на 77,6%, а іноді й більше. Приватного

м'ясозаготовця й м'ясоторговця витискують з міського ринку.

Минулого 1927/28 року пророблено велику роботу що до впорядкування овочового ринку. ХЦРК широко розгорнув заготовчу кампанію, що повинна дати місту 1.425.000 пудів овочів, а це становить 43,1% загального споживання. Не зважаючи на це, успіх масового постачання місту овочів, що його вперше переводить робітничу кооперація в такому обсязі, тепер перебуває під загрозою, по-перше, через те, що не всю намічену кількість одержано, і по-друге, через вельми низьку якість одержаних овочів. Отже, завдання заволодіти цією ділянкою кооперація далеко ще не розв'язала.

Налагоджується постачання місту молока через систему молочно-скотарської кооперації. Починаючи з квітня цього року, щоденно привозили до 23—25 тис. літрів молока, або щось із 31% загальної кількості споживаного молока. Поставлено питання про збудування в Харкові центральної молочарні.

Що до промислових товарів 1927/28 р. характеризувався в основному посиленням постачанням промтоварів на село. Інколи в низовій споживчій системі нагромаджувалися великі товарні запаси. Відпущено товарів через сільські споживчі товариства:

	1926/27 р.	на 19.050 тис. крб.
	1927/28 „ „	28.150 „ „
Гадають відпустити	1928/29 „ „	32.700 „ „

На душу сільського населення пересічно продано промтоварів:

	1926/27 р.	на 16 карб. 83 коп.
	1927/28 „ „	24 „ 20 „
Гадають продати	1928/29 „ „	28 „ — „

Ціни зменшуються

Протягом 1927/28 р. найбільша вартість бюджетового набору була на 1 січня 1928 р. — 18 крб. 02 к. (за кооперативними цінами). До 1 жовтня цього року вартість набору зменшилася до 17 крб. 18 коп., тоб-то на 4,3%; проти цін на 1/X-1927 р. зменшення за рік становило 3,4%.

Такого рівня цін і такого зменшення вартості бюджетового набору досягнуто в наслідок переведених заходів що до зменшення торговельних видатків, збільшення обо

ротності і деякої раціоналізації торговельної роботи. Так, торговельні видатки у відсотках до обороту по ХЦРК 1926/27 р. дають 11,08%, а 1927/28 р. — 10,7%; по ТСТ Південних 1926/27 р. — 11,28%, а 1927/28 р. — 9,21%; по ТСТ Донецьких торговельні видатки зменшилися з 10,3% 1926/27 р. до 9,04% 1927/28 року.

Рівень цін приватного ринку протягом 1927/28 р. підвищився на 12,4%.

Розмір торговельної сітки

Число торговельних одиниць, за даними окрфінвідділу, таке:

1926/27 р. 1927/28 р. Динаміка

Харків	6.628	6.429	— 18%
Міські селища .	1.866	2.043	+ 11%
Село	2.553	2.052	— 20%
	11.047	9.524	— 14%

Збільшення числа торговельних одиниць у селищах міського типу пояснюється тим, що брати патенти притягнуто в більшій кількості розносних торговців, що до минулого року їх не мали.

Зменшення сітки 1927/28 р., природна річ, позначилося на ступені обслуговування населення торговельними підприємствами. Одна торговельна одиниця (без першого розряду) обслуговувала пересічно 1926/27 р. 174 чол., а 1927/28 р. — 240 чол. Отже, обслуговування споживача з цього погляду погіршало.

Тепер перед торговельними організаціями і в місті, і на селі гостро стоїть питання про будівництво нових торговельних приміщень: старі в місті використані до повної міри, теперішні на селі приміщення для крамниць не вміщують ні краму, ні покупців. Треба визначити кошти, що їх, не порушуючи загального темпу розвитку кооперації, могла б вилучити кооперація на крамничне будівництво.

Робітнича кооперація зростає і міцніє

Робітнича кооперація Харкова — ХЦРК, ТСТ Південних і ТСТ Донецьких (що до обслуговування міста) — за останні два-три роки показала великий зріст.

Обороти з продажу
(в міл. карб.)

Організації	1926/27 р.	1927/28 р.	1928/29 р. (план)
ХЦРК	57,2	85,8	111,0
ТСТ Південних . .	12,4	18,3	24,6
ТСТ Донецьких .	13,2	16,0	22,2
Разом .	82,8	120,1	157,8

Зріст усього роздрібного товарообороту по місту Харкову за ці 3 роки такий:

1926/27 р.	193,6	міл.	карб.
1927/28 „	208,1	„	„
1928/29 „	253,0	„	„
(план)			

Звідси видно, що частка участі робітничої кооперації в міському роздрібному обороті, тобто в обслуговуванні міського населення, зростає з 45,6% 1926/27 р. до 57,5% минулого 1927/28 р., а 1928/29 р. буде доведена до 70,9%.

Збільшилося і охоплення робітничою кооперацією робітничого бюджету. За даними окрпрофради, ХЦРК 1926/27 року охоплював 47,5% робітничого бюджету, 1927/28 року — 59%, а за планом на 1928/29 рік намічається довести охоплення робітничого бюджету до 67,4%. Цього, однак, не досить, тим більше, що НКТ намічає на цей рік охоплення кооперацією робітничого бюджету розміром у 73,3% (контрольні цифри). Через те основним завданням робітничої кооперації є тепер посилити охоплення робітничого бюджету, особливо в частині сільськогосподарських продуктів, і вплинути на ціни останніх на приватному ринку. Вельми цьому сприятиме збудування в Харкові холодильника, що його гадають збудувати цього року, а далі — збудування другого хлібзаводу, центральної молочної й овочевого зсипища. Показовим для розвитку робітничої кооперації є також чималий зріст пайового капіталу:

Організації	1926/27 р.	1927/28 р.	Зріст у %	1928/29 р.	Зріст у %
ХЦРК	752 т. к.	1.400 т. к.	+86,2	2.700 т. к.	+93
ТСТ Південних . . .	248 „ „	455 „ „	+101,2	528 „ „	+ 6
ТСТ Донецьких . . .	325 „ „	600 „ „	+82,4	973 „ „	+62
Разом . .	1.329 т. к.	2499 т. к.	+88	4.271 т. к.	+71

Зростає і середній розмір паю. По ХЦРК:

6 карб.	58 коп.	на 1/X-27 р.
10 "	43 "	" " 1/X-28 "
18 "	— "	" " 1/X-29 "
(за планом)		

Великі наслідки дала за останній рік робота коло втягнення до кооперації широких трудящих мас. Число членів ХЦРК збільшилося з 123.000 на 1/X-27 р. до 150.000 на 1/X-28 р., тоб-то на 21,9%. Охоплення робітничою кооперацією членів профспілок збільшується з 66% до 75,2%.

Зміцнюється і фінансовий стан робітничої кооперації. Сума власних коштів ХЦРК збільшилася за час з 1/X-27 р. до 1/VII-28 р. з 3.905.000 карбованців до 5.446.000 карбованців, тоб-то на 39,5%.

Зріст сільської споживчої кооперації

За зріст кооперування селянства на лінії споживчої кооперації свідчать такі дані:

	Кільк. чл. сільськ. СТ	% % зросту	% % охоплення до всієї кільк. сел. дворів
На 1/X-26 р. .	49.632	100	32,1
" 1/X-27 " .	81.750	165	39,3
" 1/X-28 " .	124.000	250	58,5

Соціальний склад пайовиків (на 1/VIII-28 р.) такий: бідняків—42,9%, середняків—36,8%, робітників і службовців—12,8%, інших—7,5%. На найближчий період стоїть завдання 100%-кооперування всієї бідноти.

Фонд кооперування бідноти на лінії споживчої кооперації становив 1927/28 року 82.000 карб. (разом з останком попереднього року). З цієї суми використано на 1/X-28 р. 80.000 карб., або 97%. На кошти фонду кооперовано 15.000 пайовиків-бідняків. Разом на 1/X-28 р. кооперовано 50.000 бідняцьких господарств, або 73% загальної кількості. До 1-го січня 1929 року намічено кооперувати ще 5.000 бідняцьких господарств.

Число членів міських споживчих товариств зросло з 21.000 на 1/X-27 р. до 32.000 на 1/X-28 р., тоб-то на 52%. Зріст сітки сільських споживчих т-в за останні два роки такий:

	Кількість сільськ. СТ	Кільк. крамн. сільськ. СТ
на 1/X-26 р. . .	175	380
„ 1/X-27 „ . .	250	456
„ 1/X-28 „ . .	297	600

За позитивну ознаку слід визнати укрупнення товариств при одночасному зрості числа торговельних одиниць. 1928/29 року намічено число товариств зменшити до 255, а число крамниць збільшити до 660.

Фінансовий стан сільської споживчої кооперації і міських споживчих товариств змінюється. Так, власні кошти сільських споживчих т-в (основний і запасний капітали, фонди) зросли з 1.086 тис. карб. на 1/X-26 р. до 2.445 тис. карб. на 1/X-28 р. (зріст на 225%). Сума власних коштів по всіх сільських і міських споживчих товариствах збільшилася за 1927/28 рік з 2.193 тис. карб. до 3.562 тис. карб., тоб-то на 62%.

Безупинно зростає і пайовий капітал сільських споживчих т-в:

на 1/X-26 р.—	136.600 карб.
„ 1/X-27 „ —	235.000 „
„ 1/X-28 „ —	681.000 „

1928/29 року намічається довести розмір пайового капіталу до 1.429.000.

Обіги сільських споживчих товариств дійшли 1927/28 року 28.156.000 карб., а міських—17.600.000 карб. План на 1928/29 рік передбачає зріст обігу і тих і цих на 16,5%.

У період весняної посівної кампанії споживча кооперація подавала селянській бідноті допомогу пільговим відпусканням харчового хліба (кредитування, продаж хліба по дешевих цінах). Видано до 126.000 пудів хліба і обслужено 9.400 дворів, в той час як 1926/27 року дано бідноті на пільгових умовах тільки 6.700 пудів, а дворів—обслужено тільки 2.900.

Як проходить заготівля хліба

Досвід хлібозаготовчої кампанії минулого року довів, що хлібозаготівлі—це та складна ділянка господарської роботи, що вимагає до себе безупинної й непослабної уваги від радянського апарату, від радянських органів і всієї радянської та кооперативної суспільности.

За весь 1927/28 рік у Харківській окрузі заготовлено 12.756.000 пудів хліба. План виконано з перебільшенням на 6,4%. Що до розмірів заготівлі і відсотка виконання завдання—Харківська округа посіла минулого року одне з перших місць на Україні.

Тепер ще рано підводити хоча б і попередні підсумки першої половини хлібозаготовчої кампанії поточного року, але одно безсумнівне—плани хлібозаготівель виконують мляво і видимо недостатнім темпом. За це свідчать такі дані:

Місяці	План	Фактично виконано	% виконання
Липень	500 тис. п.	52,1 тис. пуд.	10,4
Серпень	1.700 „ „	557,7 „ „	32,8
Вересень	1.800 „ „	1.625,6 „ „	90,3
Жовтень	1.800 „ „	635,8 „ „	35,3

Тепер, як і минулого року, відчувається недостатня увага до хлібозаготівель від райвиконкомів і сільрад при недостатній працездатності сільської кооперації. Великий вплив на стан хлібозаготовчого ринку має слабкий збір сільгосподатку і платежів що до Держстраху, а також цілком незадовільний темп повертання селянством позик, що їх видав Сельбанк. Сільгосподатку надійшло по окрузі на 1 листопада тільки 52% усієї нарахованої суми, а страхових премій—тільки 40%.

Велику шкоду плановим заготівлям спричиняє діяльність злісних спекулянтів, що зривають державні ціни на хліб і дезорганізують хлібний ринок.

Всі недостачі поточної хлібозаготівньої кампанії, всі труднощі на шляху виконання плану заготівель повинно усунути в найкоротшому часі. Пильну увагу треба звернути на боротьбу з особами, що закупають або продають зерновий хліб без патенту і без реєстрації в окрторзі; треба посилити боротьбу зі злісними спекулянтами. Треба організувати навколо питань боротьби із спекуляцією хлібом усю бідняцько-середняцьку масу села.

Треба посилити збір зазначених вище платежів, що їх належить із селянства.

Вельми важливим моментом у хлібозаготовчій роботі є збір мірчука. Треба звернути особливу увагу на здачу мірчука вітряками. По Харківській окрузі повинно надійти таким чином щомісячно до 200.000 пудів зерна, а надходить тільки 87.000 пудів.

До числа основних заходів, спрямованих на посилення хлібозаготівель, повинно віднести і доцільне використання на селі промтоварів, особливо дефіцитних. Торговельні орга-

нізації і райвиконками повинні надалі прагнути до того, щоб у першу чергу задовольняти такими товарами потреби тих, хто продає свій хліб державному й кооперативному заготовцеві.

Обмежені хлібні ресурси на Україні і конечна потреба постачати його українським промисловим центрам, зокрема Харкову, що його постачають головню із заготівель по Харківській окрузі, настирливо вимагають максимального виконання плану хлібозаготівель на Харківщині.